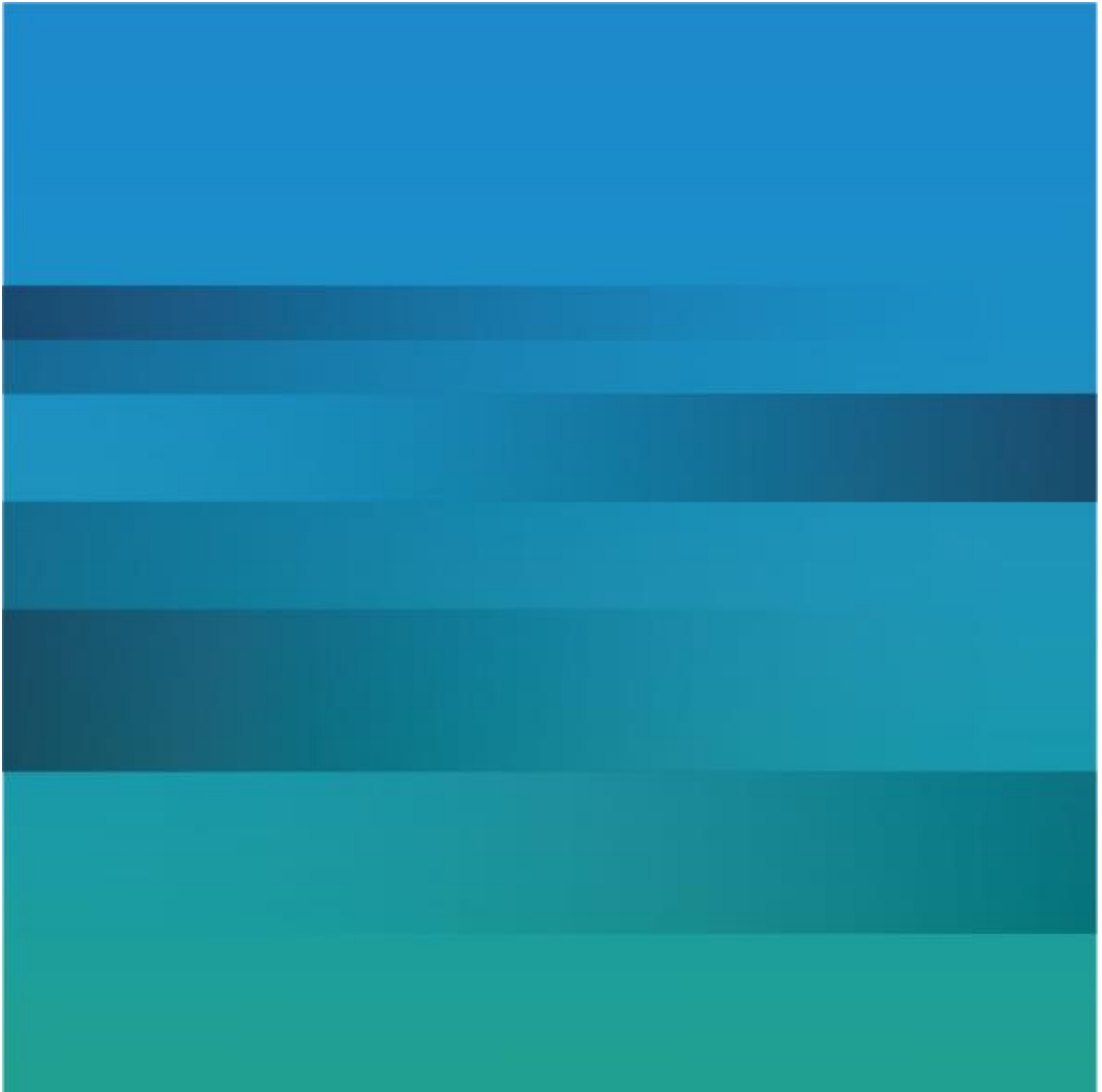

MARINTMILJØ

Senter for oljevern og marint miljø

Nasjonalt strandryddeprosjekt 2021

Nasjonalt strandryddeprosjekt 2021

Journalnummer:

Dato:

17.12.2021

Utarbeidet av:

Ann Helen Hellevik, Anja Meland Rød og Mads Homleid
Busvold

Godkjent av:

Ann-Helen Ernstsen

Signatur:

Mads Homleid Busvold

Sammendrag:

Rapporten oppsummerer gjennomføringen og erfaringene fra Nasjonalt strandryddeprosjekt 2021, og kartleggingen av temaene «Statsforvalter sin rolle som regional koordinator» og «transport og håndtering av marint avfall». Rapporten gir anbefalinger til videre arbeid.

Innhold

1	Innledning	5
1.1	Bakgrunn	5
1.2	Målsetting	5
2	Delprosjekter	6
2.1	Rogaland	6
2.1.1	Aktører og gjennomføring av ryddeaksjon	6
2.1.2	Statsforvalter om rollen som regional koordinator	6
2.1.3	Ryfylke friluftsråd og Clean Shores Global om organisering, transport og håndtering av marint avfall.....	7
2.1.4	Oppsummering Rogaland.....	7
2.2	Møre og Romsdal	8
2.2.1	Aktører og gjennomføring av ryddeaksjon	8
2.2.2	Statsforvalter om rollen som regional koordinator	9
2.2.3	Sunnmøre friluftsråd og Skjærgårdstjenesten i Møre og Romsdal om organisering, transport og håndtering av marint avfall	9
2.2.4	Oppsummering Møre og Romsdal	10
2.3	Vestfold og Telemark	10
2.3.1	Aktører og gjennomføring av ryddeaksjon	10
2.3.2	Statsforvalter om rollen som regional koordinator	11
2.3.3	OF og Skjærgårdstjenesten i Færder om organisering, transport og håndtering av marint avfall.....	12
2.3.4	Oppsummering Vestfold og Telemark	12
2.4	Nordland	13
2.4.1	Aktører og gjennomføring av ryddeaksjon	13
2.4.2	Statsforvalter om rollen som regional koordinator	13
2.4.3	LAS om organisering, transport og håndtering av marint avfall	13
2.4.4	Oppsummering Nordland.....	14
3	Oppsummering av erfaringer	15
3.1	Rent hav	15
3.2	Statsforvalter om rollen som regional koordinator	16

3.3	Om organisering, transport og håndtering av marint avfall.....	16
4	Anbefalinger til videre arbeid	18
5	Vedlegg	19

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

I 2019 gjennomførte Senter for oljevern og marint miljø (SOMM) Nasjonalt strandryddeprosjekt, og det ble foreslått å videreføre prosjektet. Høsten 2021 har senteret gjennomført fire delprosjekt sammen med lokale aktører i fylkene Rogaland, Vestfold og Telemark, Møre og Romsdal og Nordland. I prosjektet har senteret deltatt på ryddeaksjoner, observert og stilt aktører spørsmål med mål om å få økt kunnskap om temaene:

- Statsforvalter sin rolle som regional koordinator.
- Transport og håndtering av marint avfall.

Rapporten oppsummerer gjennomføring og erfaringer fra de fire delprosjektene og gir anbefalinger til videre arbeid.

1.2 Målsetting

SOMM har hatt følgende målsettinger med prosjektet i 2021:

- Bedre koordinering og effektivisering av arbeidet med opprydding av marin forsøpling.
- God kjennskap til og dialog med ryddeaktører, friluftsråd og Statsforvalter.
- Bidra til økt samhandling mellom aktører for opprydding av marint forsøpling.
- Få innspill til videre utvikling av det digitale arbeidsverktøyet Rent hav.

2 Delprosjekter

2.1 Rogaland

2.1.1 Aktører og gjennomføring av ryddeaksjon

Ryfylke friluftsråd

Ryfylke friluftsråd består av ni medlemskommuner i Ryfylke og på Nord-Jæren. Ryfylke friluftsråd har syv ansatte inkludert en prosjektleder mot marin forsøpling som jobber med å organisere ryddeaksjoner. Friluftsrådet samarbeider tett med Skjærgårdstjenesten, Clean Shores Global og Stavanger dykkerklubb. Andre samarbeidspartnere inkluderer Stavanger turistforening, Jæren friluftsråd, Stavanger seilforening og Ecofiber recycling.

Clean shores Global

Clean Shores Global (CSG) ble etablert i 2016 på Randaberg utenfor Stavanger. CSG er en frivillig organisasjon som rydder søppel og plast langs kystlinjer, elver- og innlandsvann, og jobber også med opplysning og bevisstgjøring for å redusere ny forsøpling. Hovedaktiviteten foregår i Stavanger, Bergen og Oslo, men totalt har CSG nærmere 90 aktive grupper eller såkalte "communities" både nasjonalt og internasjonalt, blant annet i Tanzania, Nepal og på Bahamas. I Norge gjennomfører CSG en ryddeaksjon nesten hver dag, og samler årlig inn ca. 30-40 tonn avfall og engasjerer mellom 1000 og 4000 frivillige i dugnader.

Gjennomføring av ryddeaksjoner

Dag 1: Første dagen ble brukt til å rydde en fyllingskant i et bolig- og næringsområde på Bru sammen med Ryfylke friluftsråd og frivillige fra CSG. Det ble funnet mye tau, emballasje, skyteledninger og armeringsfiber innklemt mellom steinene i fyllingen. Avfallet ble fraktet til friluftsrådets lokaler med deres arbeidsbil.

Etter er endt rydding reiste vi videre til universitetet i Stavanger (UiS) for å presentere SOMM og noen av prosjektene senteret jobber med. Her ble det også gjennomført intervju og brukertesting av arbeidsverktøyet Rent hav sammen med Ryfylke friluftsråd.

Dag 2: Vi reiste ut til Lundarøya i Boknafjorden, ca. 40 minutter med rib fra Stavanger. Med på ryddeaksjonen var Ryfylke friluftsråd, Skjærgårdstjenesten med deres arbeidsbåt *Ryfri*, frivillige fra CSG og studenter på masterprogrammet *Energi, miljø og samfunn* ved UiS. Her ble det ryddet enorme mengder med armeringsfiber. Det ble også funnet mye skyteledninger, og en del lettere avfall som kanner, isopor og flasker. Avfallet ble fraktet tilbake til friluftsrådet sine lokaler med arbeidsbåten *Ryfri*.

2.1.2 Statsforvalter om rollen som regional koordinator

- Det er friluftsrådene som tar seg av det meste av den praktiske koordineringen av strandrydding i Rogaland.
- Friluftsrådene har god oversikt over aktører som driver med opprydding av marin forsøpling i fylket.
- Statsforvalter ønsker et eget budsjett til å bruke på marin forsøpling, blant annet til å finansiere mindre tiltak i regionen og til å gjennomføre møter og samlinger.
- Statsforvalter ønsker å være mer involvert i vurdering av søknader og tildeling av midler.
- Prioritering av områder skjer i stor grad etter innspill fra friluftsrådene og egen kunnskap om

forsøplede og sårbare områder.

- Verneområder og friluftsområder prioriteres i oppryddingsarbeidet.
- Statsforvalter har et godt etablert samarbeid med friluftsrådene. Samarbeidet innebærer blant annet møter, løpende praktisk dialog og rådgiving om pågående prosjekter.
- Statsforvalter hjelper til med informasjonsutveksling, og tilbyr informasjon på egne nettsider og i sosiale medier. Statsforvalter bruker sosiale medier og Rydde til å holde oversikt over ryddeaktiviteten i fylket.
- Statsforvalter har hatt dialog med Statens vegvesen om opprydding i Ryfylkebassenget etter utslipp av armeringsfibre og skyteledning i forbindelse med utbyggingen av Ryfast.
- Statsforvalter har tett dialog med ryddeaktører som ønsker å rydde verneområder.

2.1.3 Ryfylke friluftsråd og Clean Shores Global om organisering, transport og håndtering av marint avfall

- Ryfylke friluftsråd organiserer ofte egne aksjoner. De bestemmer hvilke områder som skal ryddes og er ansvarlig for transport av deltakere, HMS, avfallshåndtering og ryddeutstyr. Andre organisasjoner som CSG bidrar med frivillige ryddere og mat. Friluftsrådet har et godt samarbeid med CSG og Stavanger dykkerklubb.
- CSG arrangerer egne ryddeaksjoner og bruker Facebook og Rydde aktivt til å engasjere frivillige. De har utarbeidet egne veiledninger for strandryddere, blant annet «veileder om planlegging, gjennomføring og rapportering av dugnader». Veilederne brukes til å undervise og gi opplæring til egne dugnadsledere.
- Friluftsrådet har god oversikt over forsøplede områder og prioriterer å rydde verneområder og utilgjengelige områder. Som regel gjennomføres det befaring av området før aksjon.
- CSG har god oversikt over forsøplede områder i kommunene de er aktive i. De rydder systematisk og velger ofte å starte der de avsluttet sist.
- Viktige samarbeidsforum for samhandling og erfaringsdeling er KOSAM, rådgivende utvalg i Rydd Norge, samarbeidsmøter om vrakbåter og Passion for Ocean.
- Avfall hentes som regel alltid med egen arbeidsbil eller arbeidsbåt. I noen tilfeller bestilles henting direkte fra renovasjonsselskap.
- Helikoptertransport benyttes i tilfeller der avfallet enten er tungt/uhåndterlig eller der annen transport av avfallet ikke er mulig.

2.1.4 Oppsummering Rogaland

- Friluftsrådene har en viktig rolle med å koordinere opprydding av marin forsøpling i Rogaland. De har god oversikt over forsøplede områder og tilgjengelige ressurser i fylket, og samarbeider tett med frivilligheten.
- Friluftsråd og Skjærgårdstjenesten har lang erfaring og gode systemer for håndtering av marint avfall. I tillegg gjør samarbeidet med renovasjonsselskap at transport og håndtering av ryddet avfall fungerer godt.
- Det er et ønske fra Statsforvalter om et eget budsjett til å bruke på marin forsøpling, blant annet til å gjennomføre mindre tiltak i regionen og til å gjennomføre møter og nettverksamlinger.
- Det ble funnet store mengder armeringsfibre og skyteledninger under begge aksjonene. Plastforsøplingen stammer fra utbyggingen av Ryfast.

2.2 Møre og Romsdal

2.2.1 Aktører og gjennomføring av ryddeaksjon

Sunnmøre friluftsråd

Sunnmøre friluftsråd (SF) er et interkommunalt oppgavefelleskap eid av de tolv kommunene Giske, Fjord, Herøy, Stranda, Sula, Sykkylven, Ulstein, Vestnes, Volda, Vanylven, Ørsta og Ålesund. Friluftsrådet har ni fast ansatte, i tillegg leier de inn folk til ulike prosjekter. SF jobber med tilrettelegging av friluftaktivitet, sikring, tilrettelegging og drifting av friluftsområder samt arbeidet mot marin forsøpling. Arbeidet med marin forsøpling blir utført på forskjellige vis. SF gjør en del arbeid selv, som rydding i statlig sikrede friluftsområder, fuglereservat (gjør med hjelp fra vante strandryddere), samtidig som de organiserer større aksjoner i samarbeid med andre organisasjoner, idrettslag, skoler m.m. I tillegg har de leid inn sommerhjelp dedikert til opprydding av marint søppel, og de er aktivt inne i holdningsskapende arbeid opp mot barne- ungdom- og videregående skoler. Det meste av ryddearbeidet skjer i nært samarbeid med Skjærgårdstjenesten i Møre og Romsdal.

SF driver Nettverk Marin forsøpling Møre og Romsdal sammen med Runde Miljøsententer og Friluftsrådet Nordmøre og Romsdal. Nettverket er for frivillige ryddere og næringsaktører. Det ble opprettet i januar 2019 for å skape en arena hvor frivillige ryddere kan dele erfaringer, kunnskap og skape et fellesskap for innsatsen mot marin forsøpling.

SF har også en utøvende rolle i Handelens Miljøfond (HMF) sitt prosjekt Rydd Norge Møre og Romsdal. Hovedfinansieringen for ryddearbeidet søker de hos Miljødirektoratet.

Fallgard

Fallgard ble stiftet i 2017 og er en frivillig organisasjon som jobber med opprydding og kartlegging av marin forsøpling på Sunnmøre med særlig fokus i Herøy kommune. Fallgard arrangerer aksjoner og samarbeider med grendelag, barne-, ungdom-, og videregående skoler, bedrifter og renovasjonsselskap.

Skjærgårdstjenesten i Møre og Romsdal

Skjærgårdstjenesten Møre og Romsdal ble etablert i 2018, og er et spleiselag mellom staten v/ Miljødirektoratet, fylkeskommunen og friluftsrådene i fylket, henholdsvis Sunnmøre- og Nordmøre og Romsdal friluftsråd. Det er Sunnmøre friluftsråd som står for den daglige driften av Skjærgårdstjenesten, mens Nordmøre og Romsdal friluftsråd tar seg av ledelsen i driftsstyret. Skjærgårdstjenesten har i dag tjenestebåtbåten "Rigmor", og de disponerer to mindre båter. Alle båtene er stasjonert i Ålesund og skal dekke hele kystlinjen i fylket.

Runde miljøsententer

Runde miljøsententer er en internasjonal miljøforskningsstasjon som legger til rette for at forskere fra hele verden kan komme til Runde for å samle data, teste utstyr, gjøre analyser og skrive rapporter. I tillegg brukes senteret til å arrangere kurs, seminarer og konferanser. Innenfor marin forsøpling arrangerer Runde miljøsententer blant annet rydding i forbindelse med ryddeprosjektet "Før fuglene kommer". Senteret inviterer med skoleklasser og gir elevene opplæring om temaet før de tas med ut på ryddeaksjon. Senteret er også koordinator for "Nettverk marin forsøpling i Møre og Romsdal".

Gjennomføring av ryddeaksjoner

Dag 1: Grunnet krevende værforhold ble vi nødt til å endre ryddested fra Mulevika til Kvalsvik. Med på aksjonen var Sunnmøre friluftsråd, Runde miljøsender og Fallgard. Det var Fallgard som arrangerte ryddeaksjonen. Deltakerne ble delt i to grupper; den ene gruppa ryddet moloen ved havna i Kvalsvik, mens den andre gruppa ryddet langs en steinstrand ut mot Golleneset. Det ble funnet en del søppel, mest avfall var det ved molo-området. Det ble blant annet funnet fire leppefisk-teiner som ble antatt forlatt i havet av fiskerne. Saken med de fire teinene ble senere anmeldt av Fallgard.

Etter ryddeaksjonen samlet aktørene seg i et lokale i Kvalsvik. SOMM presenterte Rent hav, og hadde etterpå en felles gjennomgang av spørsmålene vi hadde forberedt om organisering av ryddeaksjoner. Det ble gode diskusjoner og vi fikk nyttige innspill både på Rent hav og om organisering.

Dag 2: Planen var å være med Skjærgårdstjenesten i Møre og Romsdal ut på aksjon, men på grunn av sterk vind og høye bølger var det ikke forsvarlig å reise ut i båt denne dagen. Det ble derfor bestemt å heller å avlegge Sunnmøre friluftsråd et besøk på deres kontor på Eidsnes utenfor Ålesund. Her holder også Skjærgårdstjenesten til. Vi fikk vi anledning til å intervju Friluftsrådet og Skjærgårdstjenesten, og fikk lære mer om innsatsen de gjør mot marin forsøpling i fylket. Vi fikk også diskutert behov knyttet til Rent hav og fikk gode innspill fra begge aktørene på dette.

2.2.2 Statsforvalter om rollen som regional koordinator

- Statsforvalter startet med å arrangere samarbeidsmøter i 2018 og 2019. Der deltok blant annet Interkommunale selskaper (IKS), friluftsrådene og renholdsverkene, samt at Fylkeskommunen og forbrenningsanlegg var med. Den gang var det et stort behov for å møtes og avklare roller.
- På bakgrunn av møtene ble det utarbeidet et skriv med rollefordeling og kontaktinformasjon til de ulike aktørene. Statsforvalteren har også vært aktivt med i Nettverk Marin forsøpling Sunnmøre som i år ble utvidet til Nettverk Marin forsøpling Møre og Romsdal
- Det er behov for at Statsforvalter har en overordnet rolle som koordinator i fylket mot ulike aktører som Handelens miljøfond, Senter for oljevern og marint miljø, friluftsråd, Nettverk for marin forsøpling og myndigheter.
- Det er et ønske fra Statsforvalter at det arbeides videre med å finne den beste strukturen på nasjonalt nivå med tanke på fordeling av oppgaver og midler.
- Statsforvalter har ikke god nok oversikt selv over hvilke områder som bør prioriteres, men bruker informasjon fra friluftsrådene og Rydde for å få oversikt.
- Statsforvalter avventer nasjonale verktøy som kan gjøre det enklere å holde oversikt over ryddebehovet i fylket.
- Statsforvalter opplever at det er et godt samarbeid mellom de ulike aktørene som jobber med marin forsøpling i fylket.

2.2.3 Sunnmøre friluftsråd og Skjærgårdstjenesten i Møre og Romsdal om organisering, transport og håndtering av marint avfall

- Skjærgårdstjenesten og friluftsrådet samarbeider tett. Når de arrangerer ryddeaksjoner er det friluftsrådet som planlegger, registrerer funn og evaluerer aksjonene. Skjærgårdstjenesten og SF samarbeider om hvilke områder som skal ryddes ut i fra egne observasjoner og innmeldte observasjoner. Skjærgårdstjenesten er den utøvende delen av aksjonen og sørger blant annet for å hente og frakte avfallet til land.
- Det er et stort spenn i aksjonene som gjennomføres, det arrangeres både frivillige og profesjonelle ryddeaksjoner med skoleklasser, organisasjoner, bedrifter og idrettslag.
- Friluftsrådet og Skjærgårdstjenesten er opptatt av å opprettholde det frivillige engasjementet. De gjør det enkelt for rydderne blant annet ved å tilby ryddeutstyr og henting av avfall. De deler også uten liten andel motivasjonsmidler til frivillige organisasjoner for ryddearbeidet de gjør.

Disse midlene skal gå til felles aktiviteter for organisasjonen.

- Skoleelever som er med på ryddeaksjon tilbys et opplegg der de får en dag med teori og informasjon om marin forsøpling før de tas med ut for å rydde dagen etter. Friluftsrådet opplever at elevene får et annet fokus og engasjement når de rydder hvis de har fått informasjon og opplæring først.
- Helikopter blir tidvis brukt i områder hvor det er vanskelig å få fraktet avfallet ut med båt. De har også fått hjelp av Kystverket når det er avfall som krever annen type utstyr.
- Dersom det skal etableres depoter er det viktig at disse plasseres på holmer og steder der de enkelt kan nås med båt. God dialog med frivillige før ryddeaksjonen er viktig for å avklare egnet hentepunkt.
- Skjærgårdstjenesten prioriterer å rydde områder med mest og størst avfall først, samt fuglefredningsområder og verneområder. De er opptatt av å rydde inne i fjordene og ikke bare i ytre kyst, og følger også opp områder som tidligere er ryddet.
- Fallgard befarer som regel områdene de skal rydde først, og prioriterer områder etter vær og vind og tilgjengelige ressurser. De har god oversikt over akkumuleringsområder. Noen av disse områdene har de ikke ryddet fordi det er krevende å frakte avfallet ut.
- Skjærgårdstjenesten har container i havn som gjør at de enkelt kan kvitte seg med innsamlet avfall.

2.2.4 Oppsummering Møre og Romsdal

- Statsforvalter har utpekt de to friluftsrådene i fylket som koordinator for frivillig rydding i Møre og Romsdal. Det er friluftsrådene som har best oversikt over områder som skal prioriteres og hvilke ressurser som finnes i fylket.
- Statsforvalter ønsker at det arbeides videre med å finne den beste strukturen nasjonalt med tanke på fordeling av oppgaver og midler.
- Det er et godt etablert samarbeid mellom frivillige, friluftsråd, skjærgårdstjeneste og renovasjonsselskap på Sunnmøre. «Nettverk marin forsøpling Møre og Romsdal» bidrar til å samle mange ulike aktører, og er en god arena for å dele erfaringer, kunnskap og skape et fellesskap for innsatsen mot marin forsøpling.
- Sunnmøre friluftsråd og Skjærgårdstjeneste har gode erfaringer med å bruke helikopter i krevende og/eller utilgjengelige områder. Det er en effektiv, rimelig og sikker måte å få fraktet avfallet ut fra slike områder, men det krever stram logistikk og god planlegging i forkant.
- Det er et ønske om en nasjonal samling om marin forsøpling i Skjærgårdstjenesten sammen med andre relevante aktører som Kystverket og SNO, der målet er erfaringsutveksling. Det er også et ønske å samle friluftrådene i landet til felles samlinger om marin forsøpling.

2.3 Vestfold og Telemark

2.3.1 Aktører og gjennomføring av ryddeaksjon

Oslofjorden friluftsråd

Oslofjorden friluftsråd (OF) er sentral i organisering av innsatsen mot marin forsøpling i Oslofjorden. "Krafttak for en renere Oslofjord" er et av prosjektene OF jobber med. Prosjektet har fokus på opprydding av forsvarseiendommer, verneområder, siv-områder, urbane elver og båtvrak. I tillegg legger OF til rette for frivilligheten, blant annet ved å utplassere rydestasjoner og drive forebyggende og holdningsskapende arbeid. OF er sekretariat og bidrar aktivt med finansiering og utvikling av Skjærgårdstjenesten som er en viktig samarbeidspartner for OF i kampen mot marin forsøpling.

Skjærgårdstjenesten i Færder

Havnøy er en ideell stiftelse som utfører Skjærgårdstjeneste for kommunene Tønsberg, Færder og Sandefjord. Skjærgårdstjenesten har som oppgave å drive med blant annet tilsyn, skjøtsel, renovasjon, holdningsskapende arbeid og strandrydding. De har oppsyn med ulike verneområder inkludert Færder nasjonalpark, i samarbeid med Statens naturoppsyn. I Færder nasjonalpark har Skjærgårdstjenesten et tett samarbeid med OF og nasjonalparkforvalter.

Nasjonalparkforvalter i Færder nasjonalpark

Nasjonalparkforvalter skal sikre god kontakt med og ha kunnskap om lokalmiljøet, og sørge for at forvaltningen skjer i samsvar med internasjonale forpliktelser, nasjonale føringer, naturmangfoldloven og verneforskriften. Færder nasjonalpark har lokal forvaltning, og forvaltningsmyndigheten ligger hos nasjonalparkstyret som består av politiske representanter fra lokal kommune og fylkeskommune. Nasjonalparkforvalter er sekretariat for styret, og koordinerer driften av nasjonalparken.

Sammen med tre andre marine nasjonalparker samarbeider Færder nasjonalpark med Havforskningsinstituttet og Green Bay A/S om å rydde og forske på tapte fiskeredskaper (spøkelsesteiner). Gjennom prosjektet «Frisk Oslofjord» bidrar nasjonalparkene Ytre Hvaler og Færder til kartlegging av sjøbunn og viktige data til marine grunnkart. I tillegg samarbeider nasjonalparken om en rekke prosjekter på land. Arbeidet med å organisere strandrydding har de overlatt til Skjærgårdstjenesten i Færder.

Gjennomføring av ryddeaksjoner

Dag 1: Fra Skjærgårdstjenesten sitt tilholdssted på Mågerø utenfor Nøtterøy, ble vi fraktet med båten deres Skjærgårdstjenesten I ut til øya Store Rauer. Med på aksjonen var Oslofjorden friluftsråd (OF) og nasjonalparkforvalter i Færder nasjonalpark. Store Rauer er en øy som har blitt ryddet jevnlig. Det var lite tilsig av nytt søppel og det ble derfor kun plukket noen få sekker med avfall. Det ble gjennomført funnregistrering i Rydde etter aksjonen.

Fra Store Rauer gikk turen videre til øya Store Hui. Her ryddet vi noen sprekker (glover) i svaberget. Innimellom kratt og delvis begravd i jordsmonnet, ble det funnet store mengder plast, hovedsakelig mikroplast. Her så vi blant annet spor etter to velkjente forsøplingskilder i området; plastpellets og parafinvoks. Avfall ble fraktet med til land i Skjærgårdstjenesten sin båt.

Dag 2: Denne dagen gikk turen til Kløvningen, en øy rett øst for gjestehavna på Verdens ende. Kløvningen er en spesiell og ikke minst vakker øy med utsikt til Færder fyr, og består av glattskurte svaberg og dype furer i terrenget. Øya er eksponert mot bølger og vind fra sørlig retning, noe som gjør at mye marint avfall samles i øyas sørvendte vik. Selv om Kløvningen blir ryddet jevnlig, fant vi mye avfall i noen av disse vikene. Mye av søppelet lå også langt inn på land og delvis nedgravd i terrenget eller under store steiner. Avfallet ble fraktet til land i Skjærgårdstjenesten I.

Etter ryddinga dro vi innom nasjonalparksenteret på Verdens ende. Her fikk vi anledning til å stille aktørene spørsmål om hvordan de organiserer ryddeaksjoner, og vi fikk også viktige innspill til Rent hav.

2.3.2 Statsforvalter om rollen som regional koordinator

- Begrensede ressurser gjør at Statsforvalter har måttet nedprioritere rollen som koordinator.
- Statsforvalter har utpekt en kontaktperson i egen avdeling som har ansvaret for å svare på henvendelser om marin forsøpling fra pulikum og ulike aktører.
- Statsforvalter har kontakt med kolleger i egen organisasjon, nasjonalparkforvaltere,

miljøvernrådgivere i kommunen og Oslofjorden friluftsråd for å få informasjon om hvilke områder som bør ryddes.

- Statsforvalter prioriterer verneområder, om området er ryddet tidligere, tilgjengelighet mtp. hvem som skal rydde samt mengde og type søppel.

2.3.3 OF og Skjærgårdstjenesten i Færder om organisering, transport og håndtering av marint avfall

- OF arrangerer både frivillige og profesjonelle aksjoner. Uavhengig av hvilken type aksjon det er snakk om, gjennomfører OF en innledende dialogfase der de inkluderer ulike aktører som Statsforvalter, Nasjonalparkforvalter, SNO, Skjærgårdstjeneste, Forsvarsbygg, ryddeaktører, Norsk Ornitologisk forening, Hold Norge Rent mfl.
- Skjærgårdstjenesten opplever at det kan være utfordrende å få med frivillige organisasjoner på rydding og at engasjementet svinger fra år til år.
- Skjærgårdstjenesten har utarbeidet et eget kart i samarbeid med Norconsult og kommunene i Vestfold som viser påslagssoner og mengde avfall i Færder nasjonalpark.
- Skjærgårdstjenesten vet av erfaring hvilke områder det er mye eller lite forsøpling og hvor ofte områdene bør ryddes.
- Skjærgårdstjenesten prioriterer å rydde sårbare og utilgjengelige områder og sjøfuglreservater på høsten og fram mot jul sammen med deltakere fra blant annet NAV (arbeidstrening).
- OF velger ryddeområder basert på publikums innrapporteringer om forsøpling og kjente forsøplingsuhell som pellets og parafinvoxs -utslipp, egne erfaringer, strøm- og vindmodeller, værforhold og ikke minst i tett dialog med Skjærgårdstjenesten og SNO.
- Svært godt samarbeid mellom Skjærgårdstjenesten, OF og Nasjonalparkforvalter. Nasjonalparksenteret på Verdens ende brukes som et knutepunkt der aktørene samles og koordinerer planer for opprydding.
- Godt samarbeid med frivillige og skoleklasser. Når det arrangeres ryddeaksjoner står OF ofte for den pedagogiske delen av opplegget med undervisning og opplæring, mens Skjærgårdstjenesten står for organisering og logistikk og håndtering av avfall.
- Godt samarbeid med de andre driftsenhetene i Skjærgårdstjenesten.
- Skjærgårdstjenesten har en tjeneste der frivillige kan melde inn ryddet avfall som Skjærgårdstjenesten henter gratis i løpet av kort tid. Når avfallet er hentet ringer de opp takker for innsatsen.
- Skjærgårdstjenesten sine containere og renovasjonsboder gjør det enkelt for frivillige å levere fra seg ryddet avfall.
- Skjærgårdstjenesten sine båter er godt egnet for å rydde krevende og utilgjengelige områder.
- Ved å benytte seg av depoter kan Skjærgårdstjenesten plukke opp avfallet når de har andre oppdrag i samme området.

2.3.4 Oppsummering Vestfold og Telemark

- Det er et godt samarbeid mellom Skjærgårdstjeneste, Nasjonalparkforvalter og OF i Færder nasjonalpark. Deres samlede erfaring, kompetanse og ressurser, gjør at de i stor grad har fått kontroll på forsøplingen i nasjonalparken. Skjærgårdstjenesten sine systemer og kartverktøy bidrar til å samle kunnskapen.
- Det er lagt til rette for at frivillige enkelt kan kvitte seg med ryddet avfall. Det bidrar til at det ryddes mye og er et viktig tiltak for å motivere og holde på det frivillige engasjementet.
- Tilskuddsmidler fra Miljødirektoratet til ekstra strandrydding gjør at Skjærgårdstjenesten kan utvide mandatet sitt fra sjøbaserte sikrede friluftsområder til også å gjelde private- og landbaserte områder, og gjør at de får ryddet mer.
- Det ble funnet mye mikroplast da vi ryddet. Det er en bekymring fra aktører dersom

tilskuddsmidler i hovedsak tildeles på bakgrunn av samlet vekt. Størrelse og vekt på avfallet varierer mye langs norskekysten. Samtidig blir også mindre tilgjengelig avfall fremover ettersom mer av kysten nå er blitt ryddet. Det er behov for å se på andre måter å rapportere innsatsen på.

2.4 Nordland

2.4.1 Aktører og gjennomføring av ryddeaksjon

Lofoten turlag

Lofoten turlag har nærmere 900 medlemmer fordelt på kommunene Vågan, Vestvågøy, Flakstad og Moskenes. Turlaget engasjerer mange frivillige og tilitsvalgte, og jobber for å fremme det enkle friluftslivet, sikre verdifulle nærmiljøområder og bevare biologisk og landskapsmessig mangfold. De engasjerer seg også i strandrydding, og deltar hvert år på flere ryddeaksjoner i regionen.

Lofoten avfallsselskap IKS

Clean up Lofoten (CUL) er et regionalt miljøprosjekt som eies og drives av Lofoten avfallsselskap IKS (LAS). Lofotrådet er også medeier i CUL. LAS har involvert seg i opprydding av marint avfall siden 2011, og oppfordrer frivillige til å være med å rydde og samtidig bidra til «folkeforskning». De jobber også med forskjellige tiltak for å få slutt på forsøpling som oppstår lokalt. I 2021 vant LAS anbudet i Rydd Norge prosjektet for region Lofoten. De har tidligere mottatt midler fra Statsforvalter i Nordland og Miljødirektoratet.

Gjennomføring av ryddeaksjoner

Aksjonen ble gjennomført på Ureberget i Vestvågøy kommune i starten av september. Med på aksjonen var Lofoten turlag, Vestvågøy kommune og LAS. Området som ble ryddet er lite tilgjengelig og svært kupert. På grunn av store kampesteiner var ikke avfallet synlig fra havet eller stien som går i området. Mellom og under de store steinene ble det funnet enorme mengder søppel. Det ble bestemt å gjennomføre en ny aksjon for å rydde mest mulig avfall før det skulle fraktes ut med helikopter. Helikoptertransport ble samkjørt med LAS, og avfallet ble fraktet ut av området i slutten av oktober.

2.4.2 Statsforvalter om rollen som regional koordinator

- Statsforvalter er fornøyd med ny instruks og at de ikke lenger har rollen som «regional koordinator», jfr. «virksomhets- og økonomiinstruks for 2021».
- Statsforvalter arrangerer samling hvert år for å utveksle erfaringer om strandrydding og marin forsøpling der blant annet avfallsselskap, strandryddere, friluftsråd, SOMM og naturvernorganisasjoner deltar.
- Statsforvalter prioriterer å rydde verneområder og utilgjengelige områder. Verneområdeforvaltere, avfallsselskap, In the same boat og Salt har kommet med innspill til områder som skal prioriteres å ryddes.

2.4.3 LAS om organisering, transport og håndtering av marint avfall

- LAS organiserer frivillige og profesjonelle ryddeaksjoner. Ved frivillige aksjoner er det viktig at transport av avfall avklares i forkant av aksjonen. Noen ganger anbefaler LAS frivillige å vente med aksjonen fordi kostnaden for transport av avfall blir for høy eller at årstiden tilsier at det

ikke lar seg gjøre å hente avfallet. Frivillige kan oppgi antall sekker og sende bilde til LAS. De opplever noen ganger at avfallet forsvinner før de får hentet det.

- LAS har fått god hjelp av Kystvakten. De leier også RIB til frakt av ryddepersonell og avfall, og bruker også helikopter i krevende områder når det er nødvendig. Når avfallet kan hentes ved farbar vei benyttes egne transportører.
- LAS har dialog med Nasjonalparkforvalter, RIB selskaper, Kystvakten, miljøansvarlig i kommune og Statsforvalter når de arrangerer ryddeaksjoner.
- Det kan være utfordrende med aktører som kommer fra andre steder i landet og som ikke kjenner til retningslinjene til LAS. Det har ført til at avfall blir stående usikret uten å bli hentet.
- Godt samarbeid i region med frivillige og myndigheter på ulike nivåer. LAS samarbeider med blant annet med Hold Norge Rent, SOMM, Salt, Miljødirketoratet, KLD, MRC og Statsforvalter i Nordland.

2.4.4 Oppsummering Nordland

- Statsforvalter er fornøyd med ny instruks. I koordinatrollen kjente de seg utilstrekkelige, og hadde ikke kapasitet til å koordinere strandrydding i henhold til tidligere instruks.
- Frakt av avfall i Lofoten fungerer bra. Forutsigbar finansiering er en forutsetning. Det er også viktig at transport av avfall avklares i forkant av aksjoner.
- Godt samarbeid mellom avfallsselskapene. Ryddeaktører er flinke til å orientere myndigheter og komme med innspill.

3 Oppsummering av erfaringer

Nasjonalt strandryddeprosjekt 2021 har vært nyttig for senteret på flere måter:

- Vi kan identifisere og hente ut synergier mellom ulike prosjekter vi jobber med, som for eksempel testing og kvalitetssikring av Rent hav og videreutviklingen av Veileder strandrydding.
- Øke synligheten vår blant aktører og interessenter. Prosjektet er en viktig samhandlingsarena der vi både blir kjent med og får mulighet til å vise aktører hvem vi er og hva vi jobber med.
- Øke kompetansen til ansatte ved at teori blir satt ut i praksis. Dette gir oss en bedre forståelse av faget vi jobber med og rollen vi har.
- Behovskartlegge og få innspill opp mot verktøy vi utvikler, nettside innhold og senterets oppgaver og ansvarsområder.
- God kommunikasjon og formidling på sosiale medier fra rydding, bilder til mediearkivet og innhold til artikler og rapporter.

3.1 Rent hav

Det har vært nyttig å knytte innspill til utviklingen av Rent hav sammen med Nasjonalt strandryddeprosjekt. På denne måten har prosjektgruppa fått verifisert behov og fått diskutert løsninger med mange aktører underveis. Viktige erfaringer er:

- Aktørene i de ulike fylkene har behov for en befaringsfunksjon ute i felt. En del aktører har egne systemer i dag, hvor de for eksempel markerer «rekvikler». Aktørene ute bekrefter at det er viktig å kunne legge inn kartleggingsdata, opprette aksjoner og hentepunkt. Det er viktig for aktørene å kunne se data over flere år, for å kunne planlegge vedlikeholdsrydding og identifisere akkumuleringsområder.
- Det er en del usikkerhet knyttet til mulighet for en standard lengde på en befaring, ettersom kystlinjen er temmelig ulik geografisk mellom regionene. Vi har løst dette per nå med et «varsel» når man har gått 100 m., men appen låser ikke muligheten for å gå et valgfritt segment. Det kan være nyttig å se på om en nasjonal standard for lengde på befaring er mulig etter hvert.
- Det er usikkerhet knyttet til om det er mulig å gjøre et estimat for mengde (volum) knyttet til ryddebehov for en strekning. Aktørene er delt i synet på dette. Enkelte gjør dette til en viss grad i dag, andre mener det er tilnærmet umulig. Derimot er de fleste enige om at det er den mest hensiktsmessige måten per dags dato for å kunne si noe om et ryddebehov for en gitt strekning på. Så blir det spennende å se om dette fungerer for mange eller for få i praksis.
- Geografien varierer mye mellom sør og nord i landet. Selv om vi har utviklet en funksjon for befaring i Rent hav, betyr ikke dette at det er nødvendig at denne benyttes helt likt i hvert fylke. Det er viktig at aktørene finner en måte/metodikk de ønsker å benytte Rent hav på, og at de samles rundt den.
- Det oppleves som utfordrende å registrere funn i felt. Det tar lang tid og aktørene har ofte et begrenset vindu til å rydde på grunn av vær og vind. Det ønskes et system/metodikk som gjør det enklere å registrere i felt.
- Det er et ønske at nøkkeldata ikke kun baserer seg på kilo, men også på volum, tid og størrelse på plast (mikro-/makro-/gigaplast). Det krever ulike ressurser å rydde små og store fragmenter, og det må dokumenteres.

3.2 Statsforvalter om rollen som regional koordinator

Statsforvalter har hatt rollen som regional koordinator med ansvar for blant annet å koordinere og samordne opprydding i sin region. I henhold til «virksomhets- og økonomiinstruks» for 2021, er rollen til Statsforvalter nå å «sammen med relevante private og offentlige aktører sørge for et godt samarbeid mellom aktørene i regionen slik at oppryddingsarbeidet samordnes og effektiviseres». Den nye instruksjonen gir færre føringer til hvordan Statsforvalter skal løse oppdraget.

Erfaringene våre fra prosjektet viser at det ofte er friluftsrådene som tar seg av den praktiske koordineringen av oppryddingsarbeidet. Ansvarsoppgaver som opprinnelig har ligget hos Statsforvalter, er det i stor grad friluftsrådene som utfører. Manglende kapasitet og ressurser har gjort at Statsforvalter har måttet nedprioritere arbeidet med marin forsøpling. Friluftsrådene har ofte best kunnskap om forsøplede områder, aktørbildet og ressurser i fylket. De samarbeider tett med en rekke aktører, både frivillige, profesjonelle, organisasjoner og næringsliv, og har ved siden av å arrangere aksjoner selv, også en viktig rolle med opplæring og holdningsskapende arbeid. For å styrke friluftsrådene sitt arbeid med marin forsøpling, bør det arrangeres en nasjonal samling. Målet med en slik samling må være å dele kunnskap og erfaringer på tvers av friluftsrådene.

I regioner der friluftsråd er etablert, er ikke nødvendigvis alle kommuner medlem. Siden mandatet til friluftsrådene bestemmes av medlemskommunene er det ulikt hvordan marin forsøpling blir prioritert fra region til region. Dersom friluftsrådene skal ha en fremtidig rolle som regionalt «knutepunkt» slik det er foreslått i *modell 3* i «[Forslag til alternative modeller for organisering av opprydding av marin forsøpling](#)» som SOMM tidligere har levert til KLD, er dette faktorer som må tas hensyn til.

Erfaringene vi har gjort oss i dette prosjektet, viser at det er behov for at Statsforvalter har en overordnet rolle innenfor marin forsøpling. Som øverste myndighet i fylket har Statsforvalter tilgang og oversikt over miljøinformasjon. Selv om flere av Statsforvalterne vi var i kontakt med ga uttrykk for at de ikke hadde kapasitet til å følge opp oppgaver og ansvar på området i dag, var det likevel et ønske om å fortsatt ha en mer overordnet rolle i arbeidet. Her ble blant annet prioritering av områder og et ønske om å være mer involvert i vurdering av søknader og tildeling av midler, samt kontakt mot sentrale og større aktører som Handelens miljøfond, SOMM og andre statlige aktører, trukket frem som viktige oppgaver som bør håndteres på fylkesnivå.

En av erfaringene fra prosjektet, er at rollen til Statsforvalteren bør være mer tydelig. Hvordan de ulike statsforvalterne forstår sin rolle og løser sine oppgaver er svært ulikt mellom fylkene. For å gjøre dette arbeidet mer strømlinjeformet, kan utarbeidelse av nasjonale prioriteringskriterier være en mulig forenkling. Kriteriene må utformes slik at det er enkelt å prioritere områder som skal ryddes, og komme med anbefaling om tildeling av midler. De nasjonale kriteriene kan for eksempel dekke ulike aspekter som mengde og type forsøpling, tilgjengelighet for ryddepersonell, sårbarhet for området, miljøhensyn og kostnader, blant annet. Her blir Rent hav et viktig verktøy og hjelpemiddel som kan støtte Statsforvalter i arbeidet, og verktøyet bør utvikles videre med tanke på Statsforvalterens fremtidige rolle. Nasjonale prioriteringskriterier vil også bidra til en mer lik rolle for statsforvalterne i hele landet. Slik en opplever det i dag er det forskjellig hvordan statsforvalterne løser oppgavene i forhold til marin forsøpling

3.3 Om organisering, transport og håndtering av marint avfall

Forutsigbarhet i logistikkjeden er sentralt for en trygg og effektiv transport og håndtering av marint avfall. Av fylkene vi besøkte var Nordland det eneste fylket som ikke har Skjærgårdstjeneste. I Rogaland, Vestfold og Telemark og Møre og Romsdal fikk vi erfare hvor godt samarbeidet mellom Skjærgårdstjenesten og friluftsrådene fungerer. Erfaringen og kunnskapen de har om områdene de opererer i er viktige årsaker til at håndtering av marint avfall fungerer godt. I tillegg gjør båtene og utstyret Skjærgårdstjenesten disponerer, at de kan hente ut avfall fra vanskelig tilgjengelige områder

som ofte er for krevende og farlig for frivillige. I fylkene der Skjærgårdstjenesten ikke er etablert, utgjør Kystvakten og Kystverket en viktig ressurs. Clean up Lofoten oppgir at Kystvakten har vært til uvurderlig hjelp for dem når de har ryddet i Lofoten. Det kan være en utfordring å basere transport av avfall på disse ressursene, da disse aktørene har en rekke andre oppdrag de skal utføre. Dersom Kystvakten og Kystverket skal kunne bidra i oppryddingsarbeidet på en forutsigbar måte, bør det stå som en oppgave i tildelingsbrevet deres.

I Færder nasjonalpark har Skjærgårdstjenesten utvidet sitt mandat fra statlige sikrede friluftsområder, til også å gjelde strandrydding i private- og landbaserte områder. Det skyldes ekstra tilskudd fra Miljødirektorates tilskuddsordning for «*Skjærgårdstjenesten og tilskudd til tiltak mot marin forsøpling*». På denne måten kan ressursene, kompetansen og de gode systemene Skjærgårdstjenesten har, utnyttes enda bedre, og mer avfall blir ryddet. Som et ledd i arbeidet med å finne gode og forutsigbare logistikk-løsninger nasjonalt, foreslår vi å utrede muligheten for å utvide Skjærgårdstjenesten sitt geografiske område nordover til fylkene Trøndelag, Nordland og Troms og Finnmark. Vi fikk også innspill fra Skjærgårdstjenesten om behovet for en nasjonal samling med fokus på arbeidet mot marin forsøpling. Her ønsket en å få med Kystvakten, Kystverket, SNO og eventuelt andre aktører. Det vil være en god arena for å dele erfaringer og kunnskap, og en mulighet til å diskutere hvordan man kan samarbeide bedre om logistikk og legge til rette for deling av ressurser på tvers av aktørene.

4 anbefalinger til videre arbeid

Senter for oljevern og marint miljø har gjennomført delprosjekter i fire ulike fylker. I prosjektet har vi deltatt på ryddeaksjoner, observert og stilt aktører spørsmål. Målet har vært å få en bedre forståelse av Statsforvalteren sin rolle og utfordringer knyttet til organisering av ryddeaksjoner med fokus på transport og håndtering av marint avfall. På bakgrunn av delprosjektene har vi utarbeidet følgende anbefalinger til videre arbeid:

- For å tydeliggjøre og styrke Statsforvalter sin koordinerende rolle i arbeidet med marin forsøpling bør det utarbeides nasjonale kriterier som har som mål å gjøre det enklere for Statsforvalter å prioritere områder og komme med anbefaling om tildeling av midler. Rent hav bør videreutvikles med tanke på Statsforvalter sine oppgaver. Samtidig vil nasjonale kriterier være med å gjøre arbeidet til statsforvalterne likere i de forskjellige fylkene.
- Basert på de gode erfaringene i fylkene der Skjærgårdstjenesten er etablert, er det viktig å få utredet mulighetene for en utvidelse av tjenesten i fylkene Trøndelag, Nordland og Troms og Finnmark. Etter innspill fra Skjærgårdstjenesten bør det arrangeres en nasjonal samling innenfor marin forsøpling der målet er kunnskap- og erfaringsdeling og økt samarbeid på tvers av relevante aktører.
- For å styrke friluftsrådene i arbeidet med marin forsøpling, bør det arrangeres en nasjonal samling for å bidra til økt kunnskap- og erfaringsdeling på tvers av friluftsrådene.
- Det vil også være viktig å se videre på modellen om å benytte friluftsrådene som de nasjonale aktørene for koordinering av ryddearbeid, da det kan være begrensninger i forhold til dekning av geografisk områder og finansieringsmuligheter.
- Veileder strandrydding bør videreutvikle delen om farlig avfall. Denne bør inneholde bildekartotek og beskrivelser av forskjellige typer farlig avfall. Det kan også være andre relevante tema som kan knyttes til veilederen, som for eksempel hvordan håndtere plastinfiltrerte jordmasser, nedgrodd isopor m.m.

5 Vedlegg

Vedlegg 1: Spørsmål til Statsforvalter og aksjonseier

MARINTMILJØ

Senter for oljevern og marint miljø

Fiskergata 22, 8300 Svolvær

Telefon: +47 900 35 379

marintmiljo.no

